

گزارشی از کتابخانه عمومی امیرالمومنین علیه السلام

میعادگاه حقیقت جویان

و هم‌اکنون کتابخانه امام امیرالمومنین با ۳۰ کتابخانه بزرگ و مهم دنیا از جمله در: ایران، هند، هلند، انگلستان، عراق، سوریه، اردن، ترکیه، پاکستان رابطه مبادلاتی دارد و برای ۳۰ کتابخانه - اعم از اسلامی و غیراسلامی - کتاب‌هایی به عنوان هدیه می‌فرستد و از آنها نیز کتاب دریافت می‌دارد.

کتابخانه عمومی امیرالمومنین^۱، در زمان امینی، میعادگاه طالبان حقیقت بود. دانشمندان مذاهب مختلف اسلامی و نیز خاورشناسان مسیحی و غیره از چهار سوی جهان به کتابخانه می‌آمدند و در جریان گفتگو با علامه و غور در کتابخانه، با معارف تابناک علوی^۲ آشنا می‌شدند و دست پر، باز می‌گشتند. امینی، بویژه استعدادهای جوان حوزه نجف را شناسایی و بسان باغبانی توانمند، پرورش می‌داد. چنانکه محققان کوشا و ولایت شعار عصر ما، همچون مرحومان حاج سیدعبدالعزیز طباطبایی^۳، حاج شیخ محمدباقر محمودی، سیدمحمد نوری، شیخ محمدرضا جعفری و اسد حیدر، بخشی از دست پروردگان امینی در آن بوستان معرفتند.

کتابخانه امیرالمومنین علیه‌السلام که در دوران حکومت دیکتاتور بعث مدت‌ها تعطیل بود، خوشبختانه اخیراً بازگشایی شده و مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

پی‌نوشت‌ها:

۱. یادنامه علامه امینی، ضمیمه روزنامه رسالت، ص ۵.
۲. اظهارات دکتر محمدهادی امینی، ص ۳۰۷-۳۰۸. همان: گردآوری و نگارش: محمد رضا حکیمی، ص ۳۰۷-۳۰۸. همان: صص ۳۲۰ - ۳۱۹. برای آشنایی بیشتر با کتابخانه امیرالمومنین، رک. توضیحات حکیمی در همان مأخذ، ص ۳۰۵ به بعد. ۳. مکتب اسلام، ش ۶۴ (دی‌ماه ۱۳۴۳). صص ۶۳-۶۲ به نقل از صحیفه المکتبه نشریه رسمی کتابخانه عمومی امام امیرالمومنین، ش ۳، ص ۵. وی در زندگینامه خودنوشت خویش، به استفاده کلان از امینی تصریح کرده است. رک. الغدیر فی التراث الاسلامی، صص ۲۲۶-۲۲۴.

اینک گمشده خود را باز یافته‌ام

حجت‌الاسلام والمسلمین حاج آقا رضا امینی (فرزند دانشور علامه و رئیس کتابخانه ایشان) در اسفند ۱۳۷۹ نقل کرد: روزی یکی از دانشمندان غربی به کتابخانه آمد و ضمن دیدار با امینی، خواستار کتابی درباره توحید باری تعالی شد. علامه دستور داد کتاب شریف «صحیفه سجادیه» (حاوی دعاهای امام سجاد علیه‌السلام) را برایش بیابیم. آنکه صحیفه را گشود و ورق زد و بخشی از آن را که حاوی دعایی با مضمون توحیدی بود آورد و به وی نشان داد و گفت: این بخش را بخوانید! دانشمند یادشده کتاب را گرفت و به گوشه‌ای رفت و ساعتی در آن دعا نظر افکند. سپس، آشفته و ملتهب، نزد علامه آمد و پرسید: این کتاب از کیست؟! علامه فرمود: این کتاب، دعاهای متعلق به چهارمین پیشوای معصوم ما شیعیان، حضرت زین‌العابدین علیه السلام است. او با لحنی تند گفت: شما به جامعه بشریت خیانت می‌کنید! علامه با شگفتی پرسید چطور؟! گفت:

«من سال‌هاست که پیرامون مساله توحید تحقیق می‌کنم و در این زمینه کتاب‌های بسیاری را از دانشمندان مختلف شرق و غرب جهان، و ادیان و مذاهب گوناگون، مطالعه کرده‌ام. اما هنوز گمشده دارم. این کتاب که شما به من دادید و ظاهراً کتاب دعایی بیش نیست، ظرفیت‌ترین مسائل و نکات را (که هیچ‌جا بدان نبرخورده بودم) در این زمینه مطرح کرده و پس از سال‌ها گره از مشکلات من گشود و من اینک گمشده خود را باز یافته‌ام. آنکه افزود: تقصیر شما این است که چنین پیشوای بزرگ و چنین معارف بلندی دارید و آنها را به جهانبیان معرفی نمی‌کنید! حاج آقا رضا افزود: شمار زیادی از دانشمندان غرب و شرق، و پیروان ادیان و مذاهب، به کتابخانه می‌آمدند و با امینی دیدار و گفتگو کرده و از محضر وی و کتابخانه بهره می‌بردند.

کنون [۱۳۴۲ش] بالغ بر ۲۵۰۱۴ جلد بوده‌است. آن‌طور که در مجله صحیفه المکتبه تصریح شده بیشتر کتاب‌های این کتابخانه را اعدای از مردم مسلمان ایران و عراق اهدا کرده‌اند که تعداد آنان بالغ بر هزار نفر نمی‌شود و این عمل بسیار قابل تقدیر و تقدیس است. علاوه بر کتاب‌ها، فرش‌ها و چراغ‌های لوستر گرانقیمتی نیز از طرف مردم با ایمان به این کتابخانه اهدا شده‌است.

از سراسر جهان اسلام، مجله‌ها و روزنامه‌ها، به زبان‌های گوناگون مرتباً به این کتابخانه می‌رسد و مورد مطالعه و استفاده همگان قرار می‌گیرد.

این کتابخانه بخش مخصوصی نیز برای صحافی و تجلید کتاب‌های واصله دارد که از سال ۱۳۷۷ هـ تا آخر سال ۱۳۸۲ هـ مجموعاً ۱۰۷۹۲ جلد کتاب را به طرز جالبی صحافی کرده‌است تا محفوظ‌تر بماند.

۱۳۷۳ هجری بنیادگذاری شد و از ۱۹ ذیحجه ۱۳۷۹ هـ رسماً افتتاح گردیده و مورد بهره‌برداری قرار گرفت. در طول ۱۰ سال گذشته مجموع عابدهی کتابخانه در حدود ۷ میلیون ریال (۷۰۰ هزار تومان) بوده که مصرف خرید ۹ منزل وسیع برای توسعه کتابخانه و ساختمان و خرید کتاب و مخارج دیگر شده‌است.

این کتابخانه پس از افتتاح مورد بازدید عده کثیری از رجال و دانشمندان بزرگ جهان اسلام و مستشرقین و شخصیت‌های خارجی قرار گرفته و موجب سربلندی شیعه و حوزه علمیه نجف گشته است و تعداد مراجعین آن برای مطالعه در عرض ۳ سال (۸۱، ۸۰ و ۸۲ ق) بالغ بر ۸۵۴۹۰ نفر شده‌است.

تعداد کتب این کتابخانه اعم از چاپی و خطی، و به زبان‌های عربی، فارسی، ترکی، اردو، فرانسه، انگلیسی، آلمانی، اسپانیایی، تا

از جمله خدمات بسیار مهم و ماندگار علامه امینی، تأسیس کتابخانه عمومی امام امیرالمومنین (مکتبه الامام امیرالمومنین علامه) در حوزه مرکزی جهان تشیع (نجف اشرف) و در کنار تربت مولای متقیان علی علیه‌السلام است. امینی، خود، پرورش یافته کتاب و کتابخانه بود و نقش کلیدی و مهم این دو را در تأمین نیاز حق پژوهان و رشد علمی و معنوی آنها نیک می‌شناخت؛ لاجرم بخشی درخور ملاحظه از توان فکری و عملی خویش را مصروف تأمین این نیاز بزرگ ساخته بود و در این راه آرزوهای بزرگ داشت.

تأسیس کتابخانه بزرگ امیرالمومنین علیه‌السلام (به گفته فرزند علامه دکتر محمدهادی امینی) در پی تألیف کتاب «الغدیر» صورت گرفت و ثمره و «زاییده» آن کتاب بود. قفسه‌های کتابخانه، به همت علامه، هزاران کتاب فارسی و عربی و... در رشته‌های گوناگون تاریخ، ادب، حکمت و تراجم را در آغوش خود جای داده بود. افزون بر این، چنانچه نویسنده‌ای کتابی می‌خواست و در کتابخانه یافت نمی‌شد، مرکزی در کتابخانه وجود داشت که ظرف دو روز، کتاب را برای وی تهیه می‌کرد.

به گفته حجت‌الاسلام حکیم‌زاده (کتابدار کتابخانه امیرالمومنین علیه‌السلام): «در نجف اشرف از حیث کثرت اشمثال بر مصادر و مأخذ کهن، کتابخانه‌ای مهم‌تر و جامع‌تر از کتابخانه امینی یافت نمی‌شد.

استاد محمدرضا حکیمی، شمار کتاب‌های کتابخانه را در اوایل دهه ۵۰ شمسی، بالغ بر حدود ۴۲۰۰۰ کتاب برآورد می‌کند.^۱ به گفته وی: علامه این کتابخانه عظیم و گرانسنگ را وقف آستان قدس رضوی علیه‌السلام کرد. از این رو، این کتابخانه اکنون یکی از ثروتهای ملی و معنوی ایران است. در نجف، و مایه سرافرازی ملت ایران در یکی از مهم‌ترین مراکز علمی و دینی اسلام.^۲

طبق گزارش نشریه رسمی کتابخانه امیرالمومنین^۳ در سال ۱۳۴۲ ش: این کتابخانه در روز سوم جمادی‌الاول سال

خانه نویسندگان؛ آرزوی امینی

استاد محمدرضا حکیمی، یکی از آرزوهای بزرگ علامه امینی را تشکیل «خانه نویسندگان» می‌شمارد و در توضیح این مطلب چنین می‌نویسد:

سختی‌هایی را که صاحب «الغدیر» در راه تألیف دیده بود و موانع را شناخته و دردها را بساویده بود و بالجملة روح علمی او، اندیشه تأسیس «خانه نویسندگان» را در وی پدید آورد. مقصود او از خانه نویسندگان - چنانکه خود شرح می‌داد. این بود:

در کنار «کتابخانه امیرالمومنین» در نجف، محلی زیبا و بهداشتی و مدرن ساخته شود مجهز به همه وسایل: اتاق‌هایی چند که هر یک در اختیار محقق و نویسنده‌ای قرار گیرد؛ همه گونه نیازمندی‌های شخصی محقق تأمین گردد؛ در هر اتاق یک قفسه از کتاب‌های اولیه و مراجع ضروری رشته کار محقق گذارده شود، وسایل اولیه درمانی در اختیار محقق باشد و طبیبی همواره از حال او مراقبت کند، آشپزخانه‌ای مجهز،

صبح و ظهر و شام، خوراک او را - بنا به میل و تناسب - آماده کند و به اتاق او بفرستد؛ هر اتاق دارای یک پیشخدمت ویژه باشد تا کارهای مختلف شخصی نویسنده یا محقق را انجام دهد؛ در هر اتاق یک دوره فهرست کتابخانه گذارده شود تا محقق، هر کتابی را خواست و برای کار خویش لازم دانست از کتابخانه بخواهد؛ ضمناً اگر محقق به مأخذ یا مأخذی نیاز یافت که در کتابخانه نبود از هر جایی که ممکن است تهیه گردد و در اختیار او قرار داده شود. وقتی مولفی با چنین شرایطی تأمین شده و راحت، از حیث محل و دیگر نیازهای زندگی - که آرمان محققان جهان است - به تألیف دست زد و آن را پرداخت، اگر آن تألیف مناسب حوزه کار کتابخانه بود، کتابخانه خود به چاپ و نشر آن اثر اقدام کند.^۱

همچنین در نظر بود که اتاق‌های این دارالتألیف با تابلوهایی از این قبیل - مثلاً - اتاق تألیف در علوم بلاغت و سخن‌سنجی، اتاق تألیف در علوم اجتماعی و امثال این‌عنوانها و بخش‌ها مشخص شود.

بدین گونه، بهترین وسیله برای محققان آماده می‌شد. و چه بسیار استعدادها که ثمر می‌داد و چه بسیار قریحه‌ها که می‌شکفت و چه بسیار حقایق و علوم که کشف و ثبت می‌گشت....

اکنون تصور کنید! اگر این محل تأسیس شده بود، یکی از مهم‌ترین مراکز علم و فرهنگ بشری برپا می‌شد. و در مشرق زمین یکی از ارجمندترین مظاهر فرهنگ انسانی و یکی از والاترین مفاخر اسلام پدیدار می‌گشت.

معلوم است که این محل، پس از تأسیس و شروع کردن به کار، به همین جا متوقف نمی‌ماند، بلکه به انواع تأسیسات علمی دیگر، مانند آزمایشگاه، رصدخانه، بیمارستان و... مجهز می‌شد و در کنار تربت پاک علی^۲ در شهر علم، دری دیگر از شهر علم به روی مردم گیتی گشوده می‌گشت.

این کار پرهزینه را این روحانی زاهد می‌خواست به انجام رساند، البته با توفیق خدای و کمک توانمندان، اما اجل او را مهلت نداد. کاری که واجب است هم‌اکنون به صورتی صحیح و وسیع، از جمله در مشهد، از درآمدهای آستان قدس رضوی^۳، پی‌ریزی شود و به سامان برسد.^۴

۱. چون علامه در نظر داشت برای کتابخانه نجف، انواع ماشین‌ها و وسایل مجهز و مدرن چاپ را نیز تهیه کند. ۲. حماسه غدیر، گردآوری و نگارش محمد رضا حکیمی، صص ۲۲۹-۲۲۶.